

CRNA GORA

ZAVOD ZA ŠKOLSTVO

***Kraći program za područja aktivnosti u
predškolskom vaspitanju i obrazovanju
- RAD SA DJECOM GODINU PRED POLAZAK U ŠKOLU -***

Podgorica 2011.

KRAĆI PROGRAM ZA RAD SA DJECOM GODINU PRED POLAZAK U ŠKOLU

KOMISIJA ZA IZRADU KRAĆEG PROGRAMA ZA PODRUČJA AKTIVNOSTI U PREDŠKOLSKOM VASPITANJU I OBRAZOVANJU, ZA RAD SA DJECOM GODINU PRED POLAZAK U ŠKOLU:

Pero Vuksanović, Zavod za školstvo, predsjednik
Dr Tatjana Novović, Filozofski fakultet, članica
Milijana Milidrag, Ministarstvo prosvjete i sporta, član
Danka Novović, JPU „Ljubica Popović“, član
Irena Badnjar, JPU „Đina Vrbica“, član
Fran Vuljaj, Zavod za školstvo, član

Sadržaj

UVOD.....	4
I Fizičke i zdravstvene aktivnosti	4
II Muzičke aktivnosti.....	10
III Jezičke i govorne aktivnosti.....	12
IV Matematičko – logičke aktivnosti.....	17
V Socijalne aktivnosti i saznanja u okviru socio-emocionalnog razvoja.....	23
VI Aktivnosti upoznavanja i ovladavanja okolinom.....	31
VII Likovne aktivnosti.....	37

UVOD

U praksi predškolskih ustanova u Crnoj Gori, organizuje se cjelodnevni program sa boravkom i poludnevni program sa boravkom djece predškolskog uzrasta. Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju predviđa i druge oblike obuhvata, a jedan od njih je boravak sa realizacijom kraćeg programa. Potreba djece i roditelja i želja za kraćim boravkom djeteta u predškolskoj ustanovi, obaveze predviđene *Strategijom ranog razvoja za djecu godinu pred polazak u školu*, a dijelom i zbog ograničenih prostornih kapaciteta postojećih ustanova za primjenu primarnog programa, polazište su za pisanje jednog ovakvog programa. U značajnom dijelu javnih predškolskih ustanova prostorni kapaciteti su takvi da je nemoguće udovoljiti potrebama roditelja, pa je za djecu godinu pred polazak u školu neophodno organizovati ovakav oblik obuhvata. Dakle, cilj je da se obuhvati što veći broj djece, koja nijesu obuhvaćena primarnim programom, te da se u javnim predškolskim ustanovama iznađu mogućnosti kako bi se izašlo u susret potrebama roditelja i pedagoškim zahtjevima u cilju što kvalitetnije pripreme djece za polazak u školu.

Program je izveden iz primarnog programa i prilagođen je za rad sa djecom između pete i šeste godine, odnosno godinu pred polazak u školu. Program kao takav da pruža mogućnosti za kreativnu primjenu i prilagodljiv je kontekstu u kojem ustanove egzistiraju.

I Fizičke i zdravstvene aktivnosti

1. Uvod

Značaj fizičkih aktivnosti na ovom uzrastu se ogleda u važnosti ukupnog zdravlja, socijalizaciji putem igre, motivaciji i formiranju radnih navika, prepoznavanju umora i zamora, tj. opterećenja, odnosno relaksacije i odmora, sticanju samopouzdanja i samopoštovanja, formiranju kolektivnog duha i saradnje, sticanju znanja i vještina iz oblasti održavanja lične i kolektivne higijene, kao i higijene prostora u kojem se boravi, sticanju znanja i vještina o pravilnoj ishrani, sticanju znanja i vještina o pravilnoj percepciji i zbjegavanju situacija, mjesta i predmeta koja mogu biti rizična po fizički integritet djeteta, razvoju vještina pravilne orijentacije u prostoru, sticanju vještina samopomoći i osamostaljivanja za polazak u školu itd.

Važno je imati na umu da su ukupne fizičke i zdravstvene aktivnosti uslovljene razvojem neuro-mišićnog i koštanog sistema, radom endokrinih žlijezda, tjelesnim proporcijama itd. Stoga je neophodno razumijeti razvojni trenutak, tj. ključne prekretnice u razvoju djeteta.

Savremeni kontekst u kojem djeca odrastaju uz nove tehnološke izazove (kompjuteri, video igrice, ...) pomjera težište dječijih interesovanja i umanjuje potrebu za fizičkim aktivnostima, stoga fizičke i zdravstvene aktivnosti imaju preventivnu i korektivnu funkciju. Takođe je neophodno imati na umu da se fizički i zdravstveni razvoj ne dešava izolovano, već u sadejstvu sa drugim aspektima razvoja, i bitno je uslovljen njima.

2. Ciljevi

Osnovni ciljevi fizičkih i zdravstvenih aktivnosti djece predškolskog uzrasta su zadovoljenje osnovnih biosocijalnih potreba za pokretom i igrom, razvoj, očuvanje i unapređivanje ukupnih potencijala djeteta, razvijanje i formiranje pravilnog odnosa prema fizičkim aktivnostima, stvaranje trajne navike za zdravim stilovima života kao svakodnevnog kulture življenja, razvijanje pozitivnog odnosa prema svojim mogućnostima, itd.

Otkrivanje i ovladavanje sobom

Dijete:

- proširuje i produbljuje znanja o sopstvenom tijelu – izgledu, o pojedinim dijelovima tijela i njihovoj funkciji, uočava sličnosti i razlike među polovima;
- usavršava vještine samopomoći važne za osamostaljivanje (obuvanje, oblačenje, zakopčavanje, vezanje pertli, kretanje ulicom...) i primjenjuje ih u životnim situacijama;
- unapređuje već stečene navike lične higijene, higijenskog načina življenja, brine o higijeni sredine u kojoj živi;
- unapređuje stečene navike i vještine kretanja, stiče nove i složenije i primjenjuje ih u različitim situacijama i uslovima;
- ovladava prostorom, orijentiše se u prostoru (naprijed-nazad, ispred-iza, gore-dolje, lijevo-desno,...);
- ovladava manipulativnim radnjama, psiho-motoričkom i senzo-motoričkom kordinacijom (upotreba pribora za jelo, upotreba rekvizita i pomagala za igru, grafomotoričke vještine...);
- provjerava svoje mogućnosti i stvara pozitivnu predstavu o sebi;
- usvaja i poštuje pravila igre, uči se poštovanju reda, stiče samokontrolu;
- stiče određenu kontrolu pažnje i koncentracije;
- stiče naviku bavljenja fizičkim aktivnostima;
- ispoljava i razvija individualne potencijale i preferenciju prema određenoj oblasti u okviru ukupnih fizičkih aktivnosti;
- usvaja i razumije osnovne pojmove i predstave iz domena fizičke i zdravstvene kulture i adekvatno ih koristi u komunikaciji;
- stiče elementarna znanja o zdravoj hrani i njenom značaju za ukupno zdravlje, razvija navike zdravog načina hranjenja i življenja.

Razvijanje odnosa i izgrađivanje saznanja o dugima

Dijete:

- stiče osnovne pojmove i predstave o institucijama i pojedincima koji se bave zaštitom i unapređivanjem zdravlja ljudi (dom zdravlja, bolnica, doktor, stomatolog, apoteka...);
- stiče osnovne pojmove i predstave o institucijama i pojedincima koji se bave fizičkom kulturom uopšte (sportski objekti, sportski klubovi, sportske discipline, treneri, sportisti, sportski rekviziti, osnovna pravila određene igre – sportske discipline...);
- razvija interesovanje i ljubav prema određenoj oblasti, sportskom klubu, pojedincu (prepoznaje boje, ambleme klubova – omiljenog kluba, navijačke rekvizite, bira svog sportskog idola – uzor ...);

- prati sportska dešavanja neposredno i putem medija, komentariše doživljaje slobodno i ispoljava navijački entuzijazam;
- usvaja, poštuje i primjenjuje pravila određene igre, uvažava potrebe drugih, ponaša se fer u igri, raduje se pobjedi, poštuje uspjehe drugih;
- učlanjuje se u asocijacije koje se bave fizičkim i zdravstvenim aktivnostima, aktivno učestvuje u takmičarskim aktivnostima, razvija kolektivni duh i osjećaj pripadnosti grupi, sportskom udruženju, klubu, itd.;
- uči se odlaganju svojih potreba, dogovaranju i mirnom rješavanju mogućih konflikata u igri, kanalisanju tenzije.

Otkrivanje svijeta i izgrađivanje znanja o njemu

Dijete:

- stiče predstavu o lokalnim prirodnim resursima i njihovoj ulozi za ukupno zdravlje (parkovi, šume, uređene staze, planine, rijeke, jezera,...);
- boravi u prirodnom ambijentu, razvija vještine kretanja i snalaženja u do tada njemu/njoj nepoznatim okolnostima (šetnja, izlet, zimovanje, ljetovanje i slično);
- stiče osnovne predstave o opasnostima koje vrebaju u otvorenom prostoru (povrede, ujedi insekata, gmizavaca, opasnosti od vode, vatre, leda, ...) i razvija vještine izbjegavanja i pravilnog reagovanja u datoj situaciji.

3. Tipovi aktivnosti

Životno-praktične aktivnosti

Ovaj tip aktivnosti treba da je prisutan u svakodnevnom životu djeteta. Učešćem u ovakvim aktivnostima dijete stiče izvjesnu samostalnost, rješava situacije od životnog značaja, stiče povjerenje u sopstvene mogućnosti.

Dijete:

- aktivno učestvuje u radnjama i aktivnostima održavanja lične higijene (umivanje, brisanje, svlačenje, oblačenje, pranje zuba ...);
- u različitim prilikama i oblicima izvodi prirodne oblike kretanja: hodanje, skakanje, penjanje, puzanje, provlačenje, trčanje;
- boravi u prirodi, igra se u prirodnim uslovima, prirodnim materijalima, koristi prednosti prirodnih činilaca (čist i svjež vazduh, čista voda, čista zemlja, sunce...);
- učestvuje u radnjama oko uređenja radne sobe, dvorišta, parka;
- uredno i zdravo se hrani, igra, odmara;
- redovno posjećuje doktora, stomatologa.

Specifične aktivnosti

Ovakvim aktivnostima se intenzivnije podstiče fizički razvoj djece, formira se opšta fizička i zdravstvena kultura, proširuju se pojmovi i predstave.

Dijete:

- učestvuje u igrama za usavršavanje kretnih vještina-tehnika (kretanje u raznim formacijama: u paru, u koloni, zmijoliko, trčeći sa mijenjanjem pravca, sporo, brzo...);

- učestvuje u igrama za psihomotornu i senzomotornu kordinaciju (kordinacija ruka-noga, oko-ruka ...);
- izvodi vježbe za ravnotežu u stajanju i u hodu (stajanje na jednoj nozi, hodanje po neravnom terenu, hodanje sa nošenjem tereta na jednoj pa na drugoj ruci, hodanja na prstima, na petama...);
- koristi raznovrsne predmete, sprave, rekvizite za igru, lopte, čunjeve, obručeve, reket...;
- učestvuje u igrama sa pravilima (fudbal, košarka...);
- izvodi različite pokrete uz muziku, usklađuje pokrete sa ritmom muzike, sa pokretima druge djece, učestvuje u muzičko-scenskim prikazima;
- učestvuje u igrama na snijegu, vodi, pijesku;
- vozi „dječija prevozna sredstva“ (tricikl, trotinet, bicikl...);
- redovno upražnjava gimnastiku;
- izvodi vježbe oblikovanja;
- učestvuje u tradicionalnim igrama (vučenje konopca, skok u dalj, preskakanje prepreke...);
- učestvuje u aktivnostima za razvijanje muskulature šake (grafomotoričke vještine: crtanje, slikanje, gnječenje, modelovanje, presavijanje...).

Kompleksne aktivnosti

Pod ovim se podrazumijeva korelativni pristup organizovanja aktivnosti, u kombinaciji sa ostalim aspektima razvoja, koja na jedan širi način podstiču cjelokupni razvoj djece, a koja su usmjerena na masovnost i obuhvatnost djece u složenijim zahtjevnijim okolnostima.

Ove aktivnosti mogu biti pasivnog i aktivnog karaktera.

Aktivnosti pasivnog karaktera su:

Dijete:

- prati manifestacije fizičke kulture za djecu i odrasle koje se dešavaju u susjedstvu ili u neposrednom okruženju (neposredno ili putem medija);
- izrađuje medalje, navijačke rekvizite, likovnim izrazom dočarava atmosferu sa raznih manifestacija;
- putem razgovora o igrama uopšte proširuje pojmove i predstave o „starim“ (tradicionalnim igrama) i sportskim disciplinama – postepeno usvaja adekvatnu terminologiju i koristi je u komunikaciji.

Aktivnosti dinamičnog karaktera su:

- učestvuje na takmičarskim aktivnostima („igre bez granica“, „dječija olimpijada“, „maraton“...);
- odlazi na izlet, ljetovanja, zimovanja;
- posjećuje sportske objekte, klubove, udruženja, učlanjuje se u sportski klub, itd.

4. Metodska uputstva

Fizičke i zdravstvene aktivnosti treba da budu kontinuiran i sistematičan proces koji prije svega ima ulogu da zadovolji prirodnu potrebu djeteta za pokretom i igrom, i da u sadejstvu sa ostalim aspektima razvoja bude podrška uravnoteženom

cjelokupnom razvoju. Takođe fizičke i zdravstvene aktivnosti imaju kako preventivnu, tako i korektivnu ulogu.

Važno je da se prilikom realizacije fizičkih i zdravstvenih aktivnosti primjeni princip postupnosti i individualizacije, zasnovan na realnim mogućnostima konkretnog djeteta. Zato je neophodno da vaspitači/vaspitačice, roditelji, medicinske sestre, stručni saradnici..., dobro poznaju cjelokupan razvoj, u ovom slučaju ključne prekretnice i zakonitosti u fizičkom razvoju djeteta, tj. da prepoznaju razvojni trenutak na kom konkretno dijete funkcioniše, i shodno tome postavljaju ciljeve i osmišljavaju aktivnosti. Ovakav diferencirani pristup u radu omogućava djetetu da napreduje sopstvenim ritmom razvoja, tj. svojim dječijim koracima.

Uloga vaspitača/vaspitačice

Neophodno je da vaspitač/vaspitačica prati i posmatra djecu, registruje njihove pojedinačne mogućnosti, interesovanja, kao i eventualna ograničenja, da sistematizuje podatke dobijene od roditelja, medicinskih sestara, medicinskih službi, i u tom cilju stiče cjelokupnu sliku o djetetu. U cilju sinhronizovanog djelovanja, neophodno je da cirkuliše povratna informacija između prije svega vaspitača/vaspitačica, roditelja i medicinske sestre.

Veoma je važno da se ima na umu, da su iz ugla djeteta, fizičke aktivnosti prije svega igra, koja u sebi nosi zadovoljstvo. Neophodno je održati balans između dinamičnih i relaksirajućih aktivnosti i ravnomjernog stimulisanja pojedinih sistema i dijelova organizma u smislu prepoznavanja granica umora i zamora tj. opterećenja dječijeg organizma.

Za adekvatnu motivaciju djece važne su pripremne tj. zagrijavajuće aktivnosti. Gledano sa pedagoškog ugla važno je da svako dijete nađe sebe u igri, i da postigne određeni uspjeh (svako je dijete ponaosob uspješno), dok partnerska, tj. participatorska uloga vaspitača/vaspitačica je važna podrška djetetu bilo kao model ili kao drug u igri.

Važno je da se ove aktivnosti organizuju u adekvatnoj fizičkoj i socijalnoj sredini, Zato je neophodno da se provjerava fizička komponenta prostora u smislu mogućnosti provjetravanja prostorija, eventualnog prisustva vlage, klizavih podova, adekvatnosti ili eventualne neispravnosti sprava i rekvizita, da se vodi računa da djeca budu adekvatno obučena i obučena.

Literatura:

1. Adamović, N.: **Fizičko vaspitanje u predškolskim ustanovama**, Beograd, 1980.
2. Blagajac, Mr. S.: **Igra mi je hrana**, Asocijacija "Sport za sve", Beograd, 1995.
3. Bogosavljev, M., Adamović, N., Čvorić, Dr. A.: **Telesno vaspitanje dece u predškolskim ustanovama**, Zavod za izdavanje udžbenika, Beograd, 1969.
4. Berdihova, J.: **Mama, tata vježbajte sa mnom**, Partizan, Beograd, 1973.
5. Domonji, I.: **Metodika vaspitanja u predškolskim ustanovama**, Svjetlost, Sarajevo, 1986.
6. Dopuđa, J.: **Ritmičke igre kao osnov estetske kulture pokreta**, Svjetlost, Sarajevo, 1977.

7. Džinović- Kojić, Dr. D.: **Fizičko vaspitanje predškolskog deteta**, Beograd, 2002.
8. Ivanković, A.: **Tjelesni odgoj djece predškolske dobi**, Školska knjiga, Zagreb, 1980.
9. Ivanković, A.: **Tjelesne vježbe i igre u predškolskom periodu**, Školska knjiga, Zagreb, 1988.
10. Lukić, Dr. D: **Tjelesni razvoj djeteta i zdravstveno vaspitanje**, Beograd, 1984.
11. Pavlovski, T. i saradnici: **Tematsko planiranje u dečjem vrtiću**
12. Kamenov, Dr. E.: **Model osnova programa vaspitno-obrazovnog rada sa predškolskom djecom**
13. Kragujević, G.: **Metodika nastave fizičkog vaspitanja**, Beograd, 1983.
14. Krsmanović, M., Gajić, Z., Peković D.: **Korak po korak 2**, Kreativni centar,
15. **Kurikulum za vrtiće** (Slovenija, Švedska, Norveška)
16. **Osnove programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja djece uzrasta od 3 do 7 godine**, Prosvetni pregled, Beograd, 1996.
17. Medić, M. i Kundrat, dr. V.: **Vježbe i igre loptom za djecu predškolskog uzrasta**, Beograd, 1986.
18. Milanović, Mr. Lj.: **Nastava fizičkog i zdravstvenog vaspitanja**, Beograd, 1985.
19. Puvačić, Dr. Z.: **Sredina i zdravlje djece u predškolskim ustanovama**, Sarajevo, 1979.
20. Stela, I.: **"Dječji vrtići - prostori i oprema za tjelesni odgoj i igru djece**, Školska knjiga, Zagreb, 1981.
21. Šain, M., Marković, M., Čarapić, S. i saradnici: **Korak po korak u osnove programa**, Kreativni centar, Beograd, 1988.

II Muzičke aktivnosti

1. Uvod

Predškolski uzrast je period intenzivnog razvoja muzičkih sposobnosti. Iako, dijete posjeduje muzičke potencijale i aktivan je učesnik u sopstvenom muzičkom razvoju, veoma je važan pravovremeni i stimulativni uticaj sredine. Muzičke aktivnosti u predškolskim ustanovama treba da budu brižljivo planirane i prate interesovanje i razvoj svakog djeteta. Pratiti muzičku aktivnost djeteta znači uočiti inicijativu, kako: doživljava, pjeva, igra (pleše), kreativno izražava. U muzičkim aktivnostima kroz igru dijete upoznaje svoje mogućnosti, stvara sopstveni način muzičkog izražavanja i reprodukovanja, izražava osjećanja, potrebe, interesovanja i kreativne mogućnosti.

Muzika ima značajnu ulogu u podsticanju kognitivnog, jezičkog, emotivnog, socijalnog i motornog razvoja.

Krajnji ciljevi ovog područja aktivnosti su: razvijanje muzikalnosti, stvaranje pozitivnog odnosa prema muzici, sudjelovanje u individualnom i grupnom muziciranju i oblikovanju muzičkog ukusa.

2. Ciljevi

Otkrivanje i ovladavanje sobom

Ovi ciljevi obuhvatataju:

- uočavanje i doživljavanje i identifikaciju različitih zvukova i tonova;
- usvajanje i reprodukovanje brojalica i jednostavnih pjesama;
- izražavanje muzičkog doživljaja (pokretom, likovnim izrazom, razgovorom);
- prepoznavanje, pravilno odsvirane ili otpjevane pjesme (melodije);
- kreativno izražavanje kroz muzičke aktivnosti;
- muzičko izražavanje sviranjem na dječjim instrumentima;
- razvijanje samopuzdanja pri javnim nastupima.

Razvijanje odnosa i izgrađivanje saznanja o drugima

Ovai ciljevi obuhvatataju:

- upoznavanje raznovrsnog muzičkog izražavanja druge djece i odraslih;
- poštovanje pravila kolektivnog muziciranja (pjevanje, sviranje i igranje uz muziku); proširivanje muzičkog iskustva slušanjem različitih vrsta muzike (instrumentalne, vokalne) u izvođenju djece i odraslih.

Upoznavanje svijeta i izgrađivanje znanja o njemu

Ovi ciljevi obuhvatataju:

- upoznavanje sa muzičkim instrumenatima;
- upoznavanje sa tradicionalnom i umjetničkom muzikom;
- upoznavanje sa muzičkom kulturom Crne Gore;
- upoznavanje sa muzičkim igrama.

3. Tipovi aktivnosti

Životno-praktične i spontane aktivnosti

Ove aktivnosti obuhvataju:

- slušanje različitih vrsta muzike: umjetničke (vokalne, instrumentalne, vokalno-instrumentalne), tradicionalne i zabavne;
- učenje i interpretacija brojalica i pjesama (minimum trihord – tri tona);
- korišćenje melodija kao najave određenih aktivnosti;
- izvođenje jednostavnih pokreta i kretnji uz muziku.

Specifične aktivnosti

Ove aktivnosti obuhvataju:

- uvježbavaju korektno sviranje na dječjim instrumentima;
- uvježbavanje da pjevaju intonativno precizno.

Kompleksni tipovi aktivnosti

Kompleksne aktivnosti podrazumijevaju:

- uvježbavanje i izvođenje jednostavnih plesnih, tradicionalnih i umjetničkih igara;
- uvježbavanje muzičko-scensko-plesnih cjelina;
- uvježbavanje tradicionalnih muzičko-scensko-plesnih cjelina;
- uvježbavanje programa za javne nastupe;
- praćenje kulturnih dešavanja: pozorišne predstave, koncerti;
- posjete muzičkoj školi.

4. Metodska uputstva

Muzika ima motivišuću funkciju i podsticajno djeluje na raznovrsna iskustva učenja i razvijanje čitavog spektra sposobnosti i vještina. Uz to, muzika omogućuje učenje kroz igru, zabavu i zadovoljstvo. Muzičko obrazovanje treba da obuhvata tri komponente aktivnosti: slušanje, pjevanje i pokret.

Rano oblikovanje navike slušanja muzike, njegovanje muzičkog opažaja i razvijanja sposobnosti estetskog procjenjivanja i izražavanja povećava opštu osjetljivost djeteta kada je u pitanju estetska vrijednost. Djeci predškolskog uzrasta slušanje muzike predstavlja zadovoljstvo, zato im je potrebno pružiti bogat muzički sadržaj.

Djeca koriste sopstveno tijelo za praćenje muzike, a potom eksperimentišu sa različitim namjenskim i pravljenim instrumentima, koji je potrebno da budu dostupni, kako bi ih spontano koristila kad za to izraze želju. Time razviju svjesnost o različitim zvukovima, ritmovima i kreiraju njihove zvukove na dječjim instrumentima, uz to važno je omogućiti da slobodno odgovaraju na muziku kroz pokret i gest.

Djeca predškolskog uzrasta rado učestvuju u muzičkim aktivnostima kao što je pjevanje, uz to brzo usvajaju pjesme i uživaju u njihovom reprodukovanju. Važno je napomenuti da imaginacija i kreativnost predstavljaju nedovojivu komponentu muzičkih aktivnosti, tako da je važno da spontano muzičko i zvučno izražavanje

bude stimulirano tokom cijelog predškolskog razdoblja. Ne treba insistirati na formalnim strategijama podučavanja, na štetu intuitivnog reprezentovanja muzike – dječje komponovanje i improvizovanje. Muzičko stvaralaštvo djece se razvija kroz male “muzičke razgovore”, stvaranje brojalica, vokalnih kratkih melodija, instrumentalne kratke fraze za izvođenje na posebno napravljenim instrumentima, udaraljka i slično.

Muzika, takođe, predstavlja vedru osnovu za raznovrsne aktivnosti koje se odvijaju u predškolskim ustanovama tokom dana. Muzika se može upotrijebiti u uspostavljanju dnevnih rutina, reda, opuštanja, najavljivanja drugih aktivnosti, npr. pjesme dobrodošlice u vrtić, pjesme kao pratioci određenih fizičkih i rekreativnih aktivnosti, kao znak da je došlo vrijeme predviđeno za odmor, obavljanje nekih dnevnih rutinskih radnji ili za odlazak kući.

Važno je koristiti muziku i muzičko izražavanje kao način izražavanja različitih emocionalnih doživljaja djece i time podsticati emocionalno opismenjavanje još od najranijeg uzrasta koristeći muziku kao medijum.

Podržavajući inicijativu djece, vaspitač/vaspitačica treba da osmisli muzičke aktivnosti kao izraz dječjih potreba i interesovanja. Potrebno je uspostaviti balans između oblika rada koje iniciraju djeca i onih koje iniciraju odrasli. Svojom permanentnom podrškom, vaspitač/vaspitačica kod djece osnažuje samopouzdanje pri izvođenju nekih radnji kao što su sviranje, pjevanje, prateći pokreti.

Resursi za realizaciju

Nastava se izvodi u odgovarajućem veće, osvijetljenom i zvučno izolovanom prostoru, u kome treba da budu, pored standardnih učila:

- klavir (pijanino, sintisajzer, klavir-knjiga itd.);
- Orfov instrumentarijum (5 do 10 kompleta);
- audio-vizuelna sredstva (kompjuter, TV, CD-plejer, DVD plejer, zvučni stub...);
- muzička literatura;
- fonoteka.

Literatura:

1. Dopuđa, J.: *Ritmičke igre kao osnov estetske kulture pokreta*, Svjetlost, Sarajevo, 1977.
2. Kamenov, Dr. E.: *Model osnova programa vaspitno-obrazovnog rada sa predškolskom decom*, Odsek za pedagogiju Filozofskog fakulteta, Novi Sad, 1995.
3. Kurikulum za vrtiće (Slovenija, Švedska, Norveška)
4. *Osnove programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja dece uzrasta od 3 do 7 godine*, Prosvetni pregled, Beograd, 1996.
5. Vasiljević, B.: *Muzički bukvar*, Zavod za udžbenike, Beograd, 1991.

III Jezičke i govorne aktivnosti

1. Uvod

Govor je osnovno sredstvo za uspostavljanje komunikacije, samoizražavanja i razvoja. Verbalna i neverbalna sredstva podstiču dječji govor a putem aktivne komunikacije i interakcije dolazi do razvoja govora.

Proces usvajanja i razvijanja govora odvija se u svakodnevnim životno-praktičnim i u posebno planiranim aktivnostima. Govor se usvaja i razvija kroz aktivnu jezičku praksu.

2. Ciljevi

Otkrivanje i ovladavanje sobom

Da bi dijete ovladalo sobom i otkrilo sopstvene mogućnosti, potencijale i interesovanja ono treba stalno da se nalazi u situaciji da:

- pravilno artikuliše glasove;
- proširuje i bogati svoj rječnik;
- izražava želje i potrebe upotrebom odgovarajućih riječi;
- razvija fluentnost jezičkog izražavanja;
- funkcionalno upotrebljava i razumije značenje priloga;
- razvija sposobnosti jasnog i razumljivog iskazivanja sopstvenih postupaka; iskustava, doživljaja, stanja, ideja – (verbalno i neverbalno);
- razvija govorno stvaralaštvo;
- razvija maštu i u njoj doživljava pustolovinu;
- razvija sposobnosti prepričavanja priče i pričanja po sjećanju;
- rješava problem situacije u pričama i svakodnevnom životu;
- daje objašnjenje za svoje postupke;
- postiže priličnu tačnost u opisivanju situacija koje izazivaju strah, bijes i tugu.

Razvijanje odnosa i izgrađivanja saznanja o drugima

Dijete je stalno u situaciji da saznaje o drugima i razvija odnose sa njima i to postiže ako se trudi da:

- razvije sposobnost uspostavljanja funkcionalne, dvosmjerene, verbalne i neverbalne komunikacije sa drugima;
- razvija sposobnosti aktivnog slušanja;
- razvija fluentnost (razgovjetno, tečno, akcentovano) izražavanja pri javnim nastupima pred grupom djece i odraslih,
- usvaja i primjenjuje u komunikaciji kulturu ponašanja u ophođenju prema drugima (vi, hvala, molim...),
- poštuje potrebe i želje drugih, pravi kompromise, dogovara se.

Otkrivanje svijeta i izgrađivanje znanja o njemu

Znanje o svijetu koji ga okružuje dijete će upotpuniti ako se trudi da se nađe u situaciji da:

- usvoji nazive predmeta i pojava iz neposrednog okruženja i upotpuni sopstveno iskustvo;
- opisuje, objašnjava predmete, događaje i pojave iz neposrednog okruženja korišćenjem iskustva;
- traži odgovore o svijetu kojim je okruženo;
- uočava i opisuje razlike i sličnosti među premetima koji ga okružuju;
- poznaje jednostavne situacije i prilagođava ih svom uzrastu saznajući narodne i umjetničke vrste književnosti (bajke, basne, recitacije, priče, brzalice, razbrajalice, zagonetke i slično);
- komentariše i sudi o vrlinama i manama likova iz književnih cjelina, pokazuje simpatije prema nekom od njih, identifikuje se sa njim.

3. Tipovi aktivnosti

Životno-praktične i spontane aktivnosti

Svakodnevni boravak djeteta u vrtiću treba koristiti za aktiviranje funkcionalne upotrebe jezika. Najpogodnije za to su životno-praktične situacije u kojima dijete treba da je u aktivnoj komunikaciji i interakciji sa odraslima i djecom, što je od posebnog značaja da dijete ovlada govorom.

Navešćemo neke:

- razgovor o pravilima koja postoje u vrtiću;
- učešće djece u procesu donošenja pravila ponašanja u radnom prostoru;
- imenovanje predmeta iz neposrednog okruženja i pojava iz neposrednog iskustva;
- uvježbavanje izgovaranja riječi, glasova i glasovnih skupova;
- prepoznavanje da se neki glasovi ponavljaju više puta u riječi;
- postavljanje pitanja o svakodnevnim situacijama u komunikaciji sa odraslima i sa djecom;
- spontano pričanje o svojim doživljajima i dešavanjima u vrtiću i van njega;
- vođenje razgovora sa vaspitačem/vaspitačicom o temama koje djecu interesuju, šta žele, uz opisivanje svakodnevnih događaja i iskustva;
- razgovar djece i vaspitača/vaspitačica o tome šta su vidjeli/e, doživjeli/e i zapazili prilikom dolaska od kuće do vrtića i natrag.

Specifične aktivnosti

U vrtiću se organizuju i specifične aktivnosti koje se realizuju posebno ili u kombinaciji s drugim tipovima aktivnosti. Ovim aktivnostima želi se podstaći komunikativna, informativna i simbolička i korektivna funkcija govora. U tom cilju organizuju se:

- neverbalne igre: igre oponašanja, igre prepoznavanja, uočavanja i imenovanja;
- igre u kojima djeca kombinuju verbalnu i neverbalnu komunikaciju

- pričanje, vođenje razgovora o događajima, doživljajima, likovima iz crtanih i dječjih filmova, bajkama, basnama, pozorišnim predstavama;
- razglednje, imenovanje i opisivanje predmeta i radnji razglednjem slikovnica, fotografija, časopisa, dječjih (ilustrovanih) knjiga, dječjih enciklopedija;
- igre slušanja, došapni, prenošenja poruka, slušanje para;
- igre za bogaćenje dječijeg rječnika, kroz uvođenje novih riječi, traženje novih riječi za određene predmete;
- slušanje bajki, priča sa kasete;
- pričanje – prepričavanje događaja, doživljaja, priča, bajki, basni, crtanih filmova, pozorišnih predstava;
- recitovanje umjetničkih, narodnih i dječijih stihova i pjesmica;
- organizovanje dramatizacija priča, bajki, basni, igrokaza.

Kompleksne aktivnosti

Govorne aktivnosti u kombinaciji sa ostalim tipovima aktivnosti iz različitih područja čine kompleksne aktivnosti. One obično traju duže, neprekidno ili sa prekidima u fazama, realizuju se u saradnji sa roditeljima i drugima. Najčešće su to radnje vezane za:

- stvaranje slikovnica, dječijih časopisa, stripova;
- izmišljanje kratkih priča, stavljanje poznatih priča, basni, bajki..., u drugačiji kontekst (pozitivni kontekst);
- formiranje biblioteke, individualne, grupne ili u vrtiću;
- izrada scenskih djela, rekvizita, garderobe..., dramatizacija tekstova iz dječije književnosti i javno predstavljanje pred grupm djece i/ili odraslih;
- izrada panoa za roditelje informativnog ili obavještajnog karaktera;
- korišćenje i izrada foto priča praćenih tekstom;
- organizovanje radionica za popravku slikovnica, igračkaka, lutki, maski...;
- prezentacija snimljenih aktivnosti djece, vaspitača/vaspitačica ili roditelja;
- posjeta pozorištu, gledanje pozorišne predstave, gostovanje pisaca, glumaca...

4. Metodsko uputstvo

Govor je socijalna kategorija i najbolje se uči upotrebom – komuniciranjem. Treba koristiti svakodnevne životno-praktične situacije kao prirodan okvir za razvoj komunikacije, a realizacija planiranih aktivnosti treba da bude sastavni dio sa ostalim aktivnostima bez naročitog podučavanja, već sa ciljem podsticanja na korišćenje ili upotrebu ponuđenog.

Vaspitač/vaspitačica treba da:

- obezbjeđuje prijatnu i podsticajnu atmosferu u kojoj djeca rado komuniciraju, družeći se ili igrajući govorne igre;
- organizuje prostor za govor i komunikaciju tako da je zaklonjen i dovoljno otvoren i privlačan za djecu;
- posmatra, prati, upoređuje, tumači reakcije djece i podstiče ih, postavlja pitanja sa novim, težim zahtjevima;

- utvrđuje stepen komunikacijskih sposobnosti djece i planira grupne i individualne aktivnosti;
- bira sadržajna sredstva koja su bliska djeci – interesovanjima i mogućnostima;
- omogućava djeci da govore o svojim iskustvima, sluša ih, prati pogledom, postavlja razumljiva pitanja;
- organizuje situacije u kojima dijete može da govori pojedinačno ili da komunicira sa većim ili manjim grupama;
- partner je u komunikacijskim aktivnostima i koristi različite verbalne i neverbalne podsticaje da ohrabri dijete;
- u radnoj sobi je model jasnog, laganog, razgovjetnog, preciznog govora;
- postavlja otvorena pitanja i pravovremeno odgovara na dječija pitanja;
- obezbjeđuje različite situacije u vrtiću ili van njega sa različitim govornim partnerima: stari-mladi, poznati-nepoznati, sa ljudima različitih zanimanja;
- uvažava individualne govorne mogućnosti svakog djeteta, ima razumijevanja za razvojne teškoće na putu ovladavanja govorom i posebno strpljivo radi sa djecom koja zaostaju u govornom razvoju;
- poštuje i karakteristike i lokalnog govora djeteta i roditelja, strpljivo i pažljivo im nudeći riječi ključevnog govora;
- podstiče stvaralački rad, njeguje istraživačke sklonosti, organizuje govorne radionice i podstiče rješavanje problem situacija;
- ohrabruje i podstiče ostalu djecu u realizaciji specifičnih aktivnosti.

Literatura:

1. Matić, R.: ***Igre i aktivnosti djece***, Beograd, 1989.
2. Matić, R.: ***Praktikum***, Beograd, 1986.
3. Matić, R.: ***Metodika razvoja govora***, Beograd, 1968.
4. Marković, M., Šain, M., Kovačević, I.: ***Korak po korak 2***, Vaspitanje dece od tri do sedam godina, Kreativni centar, Beograd, 1997.
5. Kamenov, E.: ***Metodički dani***, Novi Sad, 1990.
6. Kamenov, E.: ***Metodički dani***, Novi Sad, 1992.
7. Pedagoški centar Crne Gore, Materijali i aktivnosti za rad u učionicama u kojima dijete ima centralnu ulogu, Podgorica, 2002.
8. Pešić, M.: ***Vodič za razvijanje otvorenog kurikuluma***, Osnove programa, Beograd
9. ***Program za područja aktivnosti u predškolskom vaspitanju i obrazovanju***, Ministarstvo prosvjete i nauke, Zavod za školstvo, Podgorica, 2007.

IV Matematičko – logičke aktivnosti

1. Uvod

Uvijek se smatralo da su matematički sadržaji najpodesniji za intelektualni razvoj, kao i za razvoj stvaralačkih mogućnosti djeteta. Zato je rano razvijanje matematičkih vještina veoma važno za cjelokupno učenje svakog pojedinca.

Usvajanje osnova matematike u predškolskom uzrastu ne može biti samo rješavanje zadataka, već učenje treba biti interaktivna igra i zabava. Djeci treba organizovati zabavne i zanimljive aktivnosti koje će im pomoći da razumiju ključne pojmove važne za dalje razumijevanje matematike, kao i razvoj logičkog mišljenja. Kroz igru dijete transformiše svoja iskustva, pa je zato igra izraz procesa unutrašnje aktivnosti konstruisanja znanja, kako u fizičkom tako i u logičko-matematičkom smislu.

Sa matematičkim pojmovima dijete se susreće u svakodnevnom životu, jer matematika je svuda oko nas. Matematika je sat i vrijeme kada treba da ide u vrtić, broj članova porodice, ples u paru, brojanje bombona i upoređivanje ko ih ima više, igra sa kockama od kojih prave razne konstrukciju i sl. Tako su okruženje djeteta i neposredna okolina prirodni izvor matematičkih saznanja. U neposrednoj okolini djeca otkrivaju i razvijaju osnovne matematičke pojmove: pojam broja, pojam veličine, pojam geometrijske figure, kao i druge pojmove koje su predviđeni u ovom uzrastu djeteta.

2. Ciljevi

Otkrivanje i ovladavanje sobom

Ovaj cilj obuhvata:

- razvijanje percepcije, pažnje, pamćenja i mišljenja;
- uočavanje sličnosti i razlika, razdvajanje bitnog od nebitnog;
- strukturiranje sopstvenog mišljenja i zaključivanja;
- razvijanje sposobnosti rešavanja problem situacija na različite i najefikasnije načine;
- razvijanje sposobnosti uočavanja percepcije prostora i vremena i razumijevanje konteksta odnosa u odnosu na sebe;
- razvijanje sposobnosti shvatanja i korišćenja znakova i simbola kojima se predstavljaju stvari i pojave.

Razvijanje odnosa i izgrađivanje saznanja o drugima

Ovaj cilj obuhvata:

- razvijanje tolerancije, slušanje i uvažavanje mišljenja drugih, koje može biti i u suprotnosti;
- podsticanje saradnje među djecom, kao i između djece i odraslih;
- rešavanje različitih problem situacija sa aspekta zajednički dogovorenih kriterijuma;

- razvijanje sposobnosti uočavanja i razumijevanja odnosa među predmetima, pojavama i osobama;
- rješavanje istog problema na različite načine.

Otkrivanje svijeta i izgrađivanje saznanja o njemu

Ovaj cilj obuhvata:

- upoznavanje i imenovanje predmeta i pojava iz neposredne okoline;
- upoznavanje i razumijevanje znakova i simbola iz neposredne okoline (imena ulica, saobraćajni znaci, mape i sl.);
- upoznavanje djece sa životnim situacijama u kojima je potrebna primjena matematičko-logičkog znanja;
- upoznavanje djece sa tradicionalnim igrama i igračkama koje podstiču intelektualni razvoj;
- usvajanje osnovnih matematičkih pojmova;
- primjena osnovnih mjernih postupaka i tehnika (lako-teško, malo-mnogo, blizu-daleko, debelo-tanko...).

3. Tipovi aktivnosti

Životno-praktične i spontane aktivnosti

Matematika je usko povezana sa životom i neposrednom okolinom djeteta, te da bi se dijete bolje snašlo u tom, realnom svijetu, neophodno je savladati ciljeve postavljene u predškolskom uzrastu.

Ova vrsta aktivnosti podrazumijeva:

- posmatranje objekata iz neposredne okoline i uočavanje njihovih osobina;
- da dijete manipulišući sa predmetima uočava, razlikuje i izdvaja svojstva tih predmeta i razvrstava ih;
- motivisanje djece da simbolima označavaju svoje stvari u okolini (simbol za krevet, ormarić, blok i sl.);
- uočavanje, formiranje i imenovanje prirodne grupe predmeta (lišća, kamenja, šišarki, žireva, cvijeća i sl.);
- da dijete u igri prebrojava saigrače, klikere, kocke, auta... (do pet);
- korišćenje svakodnevnih situacija sa predmetima (igračkama), kao i igre „u prodavnici“, „na pijaci“ i sl. da bi se djeca upoznala sa odnosom i mjerenjem težine, količine;
- da je dijete u situaciji je da mjeri dužinu (širinu) terena – prostora za igru i uviđa da rezultat mjerenja zavisi od mjere (koraci, stope, štap, metar);
- da dijete uočava predmete iz neposredne okoline koji su raznih „geometrijskih“ oblika (prozor, cd, dugme, vrata, blok, saobraćajni znak i slično).

Specifične aktivnosti

U specifične aktivnosti spadaju one aktivnosti koje su vezane za prirodu oblasti. Ove vrste aktivnosti podrazumijevaju:

- grupisanje predmeta na osnovu izdvojenog kriterijuma (boja, oblik, veličina, funkcija – namjena);

- ređanje predmeta u rastuće i opadajuće nizove na osnovu razlika u pogledu datog svojstva (veličina, debljina, boja, oblik, položaj...);
- formiranje klase predmeta i opisivanje zajedničkog svojstva;
- izgrađivanje pojmova mnogo-malo, više-manje;
- formiranje skupova i upoređivanje procjenjivanjem od oka, a zatim postupkom pridruživanja (u početku skupovi treba da budu ekvivalentni, a kasnije neekvivalentni) i konstatovati odnos;
- uočavanje i imenovanje prostornih odnosa kada je predmet u mirovanju, i to: odnosi „...je gore“, „...je dolje“, „...je ispred“, „...je iza“, „...je ispod“, „...je iznad“, „...je pored“;
- uočavanje i imenovanje odnosa kada je predmet u kretanju, i to: „naprijed-nazad“ i „gore-dolje“;
- uočavanje i imenovanje geometrijskih oblika i tijela;
- mjeri i uočava razliku u veličini predmeta i razvija pojmove: duže-kraće, šire-uže, više-niže, teže-lakše, dublje-pliće;
- prepoznaje vremenske intervale na osnovu orijentacije u svakodnevnom životu: dan-noć, jutro-veče, dani u nedelji, godišnja doba.

Kompleksni tipovi aktivnosti

Ovoj grupi pripadaju aktivnosti u kojima se kombinuju matematičko-logički sadržaji sa drugim oblastima.

Kao primjer, može se istaći korelacija sa muzičkim aktivnostima, gdje će djeca kroz pjevanje pjesama i učenjem plesnih koraka (jedan naprijed-nazad dva), udaranjem ritma, sviranjem na Orfovom instrumentarijumu i sl., podsticati razvoj matematičkih i logičkih sposobnosti.

Kroz likovni izraz djeca će sticati bolju orijentaciju prostora na papiru, kao i upoređivanje veličina. U likovnom centru, crtajući i slikajući djeca će se upoznati sa osnovnim i izvedenim bojama i njihovim nijansama.

U realizaciji fizičkih aktivnosti djeca će se upoznati i usvojiti pravce kretanja (naprijed-nazad), položaje u odnosu na sebe (iza, ispred, gore, dolje), procjenjivanje brzine, daljine, mjerenje daljine skoka i sl. Takođe, kroz razne pokretne i takmičarske igre djeca će se upoznati sa pojmovima: red, kolona, grupa, kolo – „krug“.

Kroz igru u manipulativnom centru djeca će upoznati se sa raznim geometrijskim oblicima i tijelima, nizati po zadatom kriterijumu i sl.

U okviru jezičkih i govornih aktivnosti djeca će rješavanjem zagonetki i dopunjalki razvijati pažnju i mišljenje, a učenjem recitacija – pamćenje.

Takođe, brojalice i pojedine recitacije doprinose da djeca usvajaju matematičke termine (recitacije o brojevima, „sabiramo“, „ko je veći“, „prsti na ruci“ ...).

Takođe je neophodno da se uspostavi korelacija i sa upoznavanjem okoline, u cilju razumijevanja kvalitativnih i kvantitativnih odnosa, razumijevanja procesa i uzročno-posljedičnih veza koje se dešavaju u prirodnom i društvenom okruženju.

4. Metodska uputstva

U radu sa predškolskom djecom, matematičko-logičke aktivnosti ne treba organizovati kao proces prenošenja ili predavanja znanja, već kao praktično iskustvo – igru, kroz koju će dijete da postepeno otkriva, razvija i nadograđuje matematičko- logičke pojmove i saznanja.

Princip očiglednosti i princip aktivnosti su primarni principi koji treba da se koriste, s tim što ne treba zanemariti i ostale didaktičke principe. Djeca treba da na osnovu sopstvene manipulacije predmetima, posmatranjem i razmišljanjem dolaze do saznanja. Treba omogućiti da dijete kroz igru: posmatra, istražuje, upoznaje, predviđa, manipuliše... i na taj način samo dođe do rješenja.

Realizacija i primjena matematičko-logičkih aktivnosti treba da budu u korelaciji sa ostalim područjima aktivnosti. Da bi se ostvarili postavljeni ciljevi, vaspitač/vaspitačica će djeci ponuditi što više materijala i sadržaja iz svih oblasti vaspitno-obrazovnog rada, a zatim posmatrati, pratiti i direktno podsticati razvoj i učenje djece.

Vaspitač/vaspitačica:

- stvara podsticajnu sredinu u kojoj će dijete da uči oslanjajući se na sopstvena iskustva i saznanja;
- kod djece podstiče unutrašnju motivaciju aktivnostima koje su im zanimljive;
- bira sredstva i sadržaje, vodi računa da aktivnosti nijesu previše lake, a ni previše teške (da djeca ne bi odustala);
- omogućava djeci da rješavaju problem situacije, uočavaju uzročno posljedične veze, sličnosti i razlike, upoređuju i analiziraju, da sami tragaju i da svako saznanje bude njihovo sopstveno otkriće;
- djecu često stavlja u situaciju da saopštavaju i argumentuju sopstvene stavove i ideje;
- budi potrebu za sticanjem novog iskustva;
- omogućiti djeci da uče na njemu svojstven način, usklađen njegovim mogućnostima;
- omogućava da djeca za rješavanje jednog, istog problema koriste više pristupa i mogućnosti;
- po potrebi daje informacije i uputstva, pomaže i usmjerava djecu, ali im ne nudi gotove odgovore i rješenja;
- pažljivo posmatra i prati rad djece, postavlja pitanja koja su jasna i određena, daje kratak i jasan odgovor, ne rješava problem umjesto djece, ne smije biti ni previše sugestivan/na, ni previše pasivan/na.

Literatura:

1. Grupa autora: **Priručnik za vaspitno-obrazovni rad u predškolskim organizacijama**, Zavod za unapređenje vaspitanja i obrazovanja grada Beograda
2. Milo Latković, Dušan Lipovac, Velimir Soterović: **Metodika početnih matematičkih pojmova**, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd
3. Prentović, R., Sotirović: **Metodika razvoja početnih matematičkih pojmova**; Didakta, 1998.
4. **Plan i program predškolskog vaspitanja i obrazovanja**, Republički zavod za unapređenje vaspitanja i obrazovanja, Pedagoški savjet SR Crne Gore
5. **Program za područja aktivnosti u predškolskom vaspitanju i obrazovanju**, Ministarstvo prosvjete i nauke, Zavod za školstvo, Podgorica, 2007.
6. Razvojna mapa
7. Šain, M. , Marković, M. , Čarapić, S. i saradnici: **Korak po korak u osnove programa**, Kreativni centar, Beograd, 1998.
8. Šain, M., Marković, M., Čarapić, S. i saradnici: **Korak po korak 2**, Kreativni centar, Beograd, 2006.
9. Internet izvori:
http://pspasojevic.blogspot.com/2011/02/blog-post_4802.html
<http://www.kinfo.hr/detaljnije/hr/ucimo-matematiku-i-prije-skole/17/4203/1/>
<http://www.belizeka.rs/sr/page/likovni-centar>
<http://www.roda.hr/tekstovi.php?TekstID=7&Tekst2ID=62&Show=1442>

V Socijalne aktivnosti i saznanja u okviru socio-emocionalnog razvoja

1. Uvod

Dijete je dio socijalnog konteksta unutar kojeg živi, raste i djeluje. Tempo individualnog razvoja je pod uticajem socijalnog okruženja. Ulazeći u svijet odraslih, dijete uči da se društvo u kome odrasta sastoji od mnoštva uloga, društvenih grupa, institucija i pravila koja vladaju unutar njih. U zavisnosti od uzrasta i stečenog iskustva, dijete je u stanju da uvaži osjećanja drugih, da pripiše različita sopstvena osjećanja i misli drugima i da prihvata da su različita od njegovih/njenih.

Da bi postala dio zajednice u kojoj žive, djeca moraju uspostavljati veze sa drugima i postajati članovi različitih grupa. Zato ih moramo učiti kako da, slijedeći svoj lični razvoj, bogate svoja iskustva stupanjem u odnose sa drugima i razvija sposobnost ulazanja u interakciju sa sredinom.

2. Ciljevi

Otkrivanje i ovladavanje sobom

U kolikoj će i u kojoj mjeri dijete otkriti sebe i ovladati sobom zavisiće od toga kako se:

- razvija proces separacije od roditelja i usmjerava prema njihovoj zamjeni (vršnjaci, vaspitač/vaspitačica, odrasli);
- napušta egocentrična pozicija;
- uči da odlaže i zadovoljava svoje potrebe u skladu sa uzrastom (postepeno napušta princip zadovoljstva i usklađuje ga sa principom realnosti);
- razvija i slobodno izražava svoja osjećanja i potrebe, ispoljava ih i upoznaje na verbalan ilineverbalan način, povezuje ih sa konkretnim situacijama, i tako razvija lični kontinuitet i stabilnost;
- rješava problem koristeći se situacionim osloncima i stečenim iskustvom;
- uči razumijevanje tuđih osjećanja i potreba na neverbalan i verbalan način;
- razvija sposobnost da obrazloži određeni izbor;
- shvata da se ponašanje može mijenjati svojom voljom, i imati svijest o tome da se greška može ispraviti;
- suočava se sa svojim frustracijama i načinima njihovog prevazilaženja;
- isprobava svoje granice (mogućnosti, potencijale) kao i svijet oko sebe;
- relaksira i oslobađa od negativnih emocija;
- koristi se simboličkom igrom i prostom imitacijom kako bi na taj način ovladavalo realnošću.

Razvoj socijalno-emocionalnih odnosa i saznanja o drugima

U tom cilju dijete:

- socijalne kontakte uspostavlja druženjem sa vršnjacima;
- shvata da postoji potreba za uzajamnim poštovanjem i dogovaranjem i prihvata potrebu za saradnjom sa drugim osobama;

- uči da kontroliše emotivne reakcije naročito emocije straha, bijesa, brige, ljubomore, radosti, agresije;
- ima potrebu da učestvuje u igri i kolektivnim aktivnostima, i da uoči ulogu odraslih u svom životu;
- razvija socijalne kompetencije, odnosno – sposobnost efikasne komunikacije, razumevanja sebe i drugih;
- uči da prihvata moralne norme;
- otkriva značenje govora tijela u razumijevanju sopstvenih i tuđih osjećanja;
- razvija afirmativan odnos među djecom i odraslima;
- razvija osjećanja prema drugima;
- razvija iskustvo sopstvenog emocionalnog izbora u druženju;
- uči pregovaranje u socijalnim situacijama (da se igra pravilno i pošteno);
- uči pravila i posljedice njihovog kršenja;
- ovladava saradnjom u zajedničkim aktivnostima;
- počinje shvatati moć odbacivanja, najčešće kroz pravila igre;
- uči da dijeli sa drugima;
- prepoznaje osjećanja drugih;
- razvija polni identitet i radoznalost prema seksualnim razlikama;
- razvija vještine i znanja o komunikacijskim mogućnostima (likovna ili grafička komponenta, komunikacija kroz gestove i mimiku kao i znanja o drugim mogućnostima).

Otkrivanje svijeta i izgrađivanje znanja o njemu i socijalnih kompetencija

Da bi djeca mogla da saraduju sa okolinom, postepeno razumiju sebe i svoju okolinu, utiču na nju i kasnije je aktivno mijenjaju, moraju upoznati bliže društveno okruženje, a istovremeno steći uvid u svoje prirodno okruženje i širu društvenu sredinu.

U tom cilju dijete:

- razvija samopoštovanje i poštovanje prema drugima;
- prihvata različitosti kao mogućnost učenja i pozitivnog emocionalnog i socijalnog iskustva;
- usvaja pravo jednakih mogućnosti za svu djecu bez obzira na njihove fizičke, emocionalne, mentalne, etničke, vjerske, socijalne i kulturne različitosti;
- prihvata u svom ponašanju različitosti kao dio svakodnevnosti;
- razvija empatiju, odnosno saosjećanja prema drugome;
- uči da konflikte rješava na kreativan način;
- proširuje iskustva i produbljuje razumijevanje društvene i kulturne stvarnosti;
- upoznaje različite uloge koje ljudi i institucije društva imaju i otkriva da ono što osoba zapravo jeste često biva različito od onoga što joj određena uloga nameće;
- upoznaje i usvaja pravila zajedničkog življenja u grupi, u predškolskoj ustanovi i u drugim društvenim grupama;
- shvata osnovne društvene pojmove i pojave (rad, igra, novac, brak, roditeljstvo, rađanje);

- upoznaje svoju i druge kulture i civilizacije (životne navike, tradicije, vjerovanja, običaje, praznike...), što pruža osnovu za poštovanje različitosti i za međusobnu toleranciju;
- uočava da se ljudi i okolina, društvo i kultura mijenjaju s vremenom;
- razvija sposobnost prosuđivanja i odlučivanja u skladu sa uzrastom i individualnim razlikama;
- uči da odlaže zadovoljenje svojih potreba;
- razvija vještine samopomoći.

3. Tipovi aktivnosti

3.1. Životno-praktične i spontane socijalne vještine i aktivnosti

Svaka situacija u predškolskoj ustanovi, počev od momenta kada roditelj ulazi sa djetetom u vrtić, pa do momenta kada dolazi po njega i preuzima ga od vaspitača/vaspitačice, jeste situacija u kojoj dijete stiče nova emocionalna iskustva, socijalna iskustva i znanja, kao i moralne stavove kroz učešće u različitim socijalnim aktivnostima koje se baziraju na njegovom prethodnom iskustvu i znanju.

Dijete upoznaje vaspitača/vaspitačicu na način koji ide u susret dječijim potrebama:

- osjeća sigurnost da može u svakom momentu biti otvoreno prema odraslom;
- slobodno postavlja pitanja i dobija primjerene odgovore;
- upoznaje prostor da bi se osjećalo prijatno;
- uči kako se uključiti u grupu;
- demonstrira verbalne i neverbalne znakove prihvatanja, razumije ih i koristi u toku grupne aktivnosti;
- učestvuje u spontanim razgovorima po pitanjima vlastitog postojanja, rođenja, smrti, životnim ciklusima, razgovara o imenima (da li volim svoje ime ili svoj nadimak);
- kroz grupne igre razvija i prihvata odnos prema djeci i odraslima.

Podsticanje i korišćenje pravila ponašanja

Razvijamo odnose međuzavisnosti: ne možemo jedni bez drugih u igrama, sportskim aktivnostima, umjetničkim kreacijama.

Spontano nastale probleme u interakciji djece i odraslih možemo koristiti da pokažemo modele kreativnog rješavanja sukoba i pružanja mogućnosti traženja alternativa u datim situacijama.

Stvaranje uslova da dijete svoje potrebe zadovolji na primjeren način kroz nekonfliktnu komunikaciju, poštovanje pravila i uloga.

Učenje poštovanja granica (što se očekuje od djeteta, a što od vaspitača/vaspitačice, odnosno što je moj, a što tvoj posao).

Stimulaciju izražavanja osjećanja i prepoznavanja osjećanja.

Podsticati sve modele socijalno prihvatljivog ponašanja među djecom i odraslima jer oni služe kao modeli poistovjećivanja.

Kanalisanje tzv. loših osjećanja na socijalno prihvatljiv način (reci da se čuješ, a nemoj da vrištiš).

Sprečavanje bilo koje vrste konflikta razdvajanjem djece i naknadnim objašnjavanjem i pruženjem šanse na „miran način“.

Aktivnosti u kojima dijete sagledava konflikt iz tuđeg ugla i uči promjenu pozicije u konfliktu.

Djeci omogućiti društvene igre kroz koje uči kako da vlada pozicijom gubitnika – ovdje se misli na učenje djeteta kako da prihvati poraz, kako da ga "riješi" i vrati se ponovo u igru. Djeci je to najlakše pokazati na vlastitom primjeru.

Smatra se da predškolska ustanova treba svojoj djeci da pruži šansu ovladavanja sljedećim socijalnim vještinama:

- prateći spontano odvijanje redovnih aktivnosti u vrtiću: spremanje hrane, čišćenje, opravke polomljenog namještaja i slično, djeca upoznaju specifičnu radnu sredinu koja čini njihovo blisko okruženje;
- kroz svakodnevne spontane kontakte sa zaposlenima u vrtiću djeca se upoznaju sa raznim profesijama: vaspitač/vaspitačica, medicinska sestra, psiholog, pedagog, logoped, kuvar, spremačica, domar, ložač;
- upućivati djecu da se prema prostoru u kojem borave odnose s ljubavlju i potrebom za njegovim uređenjem i tako razvijaju higijensko-radne navike;
- djeca se upućuju na shvatanje značaja međuzavisnosti živog svijeta i njegove okoline;
- učenje praćenja dešavanja u prirodnom i društvenom okruženju i prilagođavanje tim situacijama.

3.2. Specifične aktivnosti – Strukturirane iskustveno-edukativne aktivnosti

Djetetu predškolskog uzrasta treba dati mogućnosti da izgrađuje kooperativne odnose kroz zajedničke aktivnosti čiji je cilj učešće sve djece koja izvode tu aktivnost. Cilj je da svako djetete ima jednako važnu ulogu u ostvarivanju zajedničkog zadatka. Pri tome treba imati na umu da se ne dopušta razvijanje takmičarske atmosfere: ko je najbolji, najbrži itd. nego se akcenat stavlja na to da svako ima svoj doprinos aktivnosti i da je u tom smislu važan.

Osnova za izvođenje specifičnih aktivnosti jeste edukativno iskustveni rad čiji je cilj sticanje iskustva i znanja na emocionalnom, saznavnom i socijalnom nivou.

Specifične aktivnosti se mogu organizovati u vidu:

- prepričavanja i razgovora o pričama, bajkama, filmovima itd.;
- igara improvizacije;
- igara u govornim radionicama („igre riječima“, „mjerimo riječi“, „male-velike riječi“...);
- učešća u igrama saradnje, samokontrole i tolerancije;

- upoznavanja sa raznim zanimanjima;
- učešća u raznim igrama za podsticanje stvaralaštva i imaginacije..
- igranja uloga sa različitim temama (separacija, pravila, drugarstvo, odnos roditelj-dijete, odrasli-dijete...);
- pričanja priča uz upotrebu lutki i igračaka koje će pomoći djetetu da odigra svoje konflikte, a odraslima da ih razumije i usmjeri na razvojno prihvatljiv način;
- gluma osjećanja (podsticanje da se pokretom i mimikom odglume zadata stanja i osjećanja);
- crtanja osjećanja i različitih doživljaja;
- kreiranja aktivnosti u kojima djeca uče po modelu (imitacija);
- strukturiranja i upotreba pravila nekonfliktne komunikacije na nivou koji dijete može da razumije.

Vaspitači/ce razgovaraju sa djecom pojedinačno ili u grupi, o problemima koji ih muče, njihovim željama i potrebama, mišljenju o određenim situacijama, tajnama...

U aktivnostima koje se odvijaju u grupi dijete uvježbava: odlaganje svojih potreba, čeka na red, dijeli sa drugima, čeka da vaspitač/vaspitačica bude slobodan/na da mu/joj posveti pažnju, čeka da dođe vrijeme za igre napolju.

Omogućiti djetetu da učestvuje u raznim oblicima dramske igre, gdje će biti u prilici da stavljaajući se u poziciju drugoga, više puta odigrava istu problem-situaciju i tako lakše i brže povratu sigurnost i emotivnu stabilnost.

Aktivnosti kooperativne komunikacije (pravljenje zajedničke priče, crtanje zajedničkog crteža, logičke igre, igre memorije, tangram, pazle i sl.).

3.3. Kompleksni tipovi aktivnosti

Upoznavanje sebe i sticanje socijalno-saznajnih sposobnosti, može se realizovati preko tipova aktivnosti koje potiču iz drugih oblasti:

- likovno-socijalno-saznajne aktivnosti: radovi posvećeni predstavljanju sebe, svojih misli i osjećanja, izrada svog zaštitnog znaka, crtanje tijela na velikom papiru, otiskivanje dijelova tijela, crtanje onoga što je najljepše na djetetu; ja u budućnosti ili u prošlosti;
- vaspitač/vaspitačica pomaže djetetu da prepozna i opiše svoje trenutno raspoloženje uz pomoć muzike koju bira i bojā koje koristi za slikanje;
- jezičko-socijalno-saznajne aktivnosti: čitanje i analiza literarnih djela koja posjeduju likove sa kojima djeca mogu da se identifikuju i steknu neke interakcijske strategije, pravljenje grupne priče, pričanje malih improvizovanih priča iz sopstvenog života, pravljenje intervjua sa članovima porodice, igre slovima i slično;
- organizovanje pozorišnih predstava i priredbi uz puno uvažavanje dječjih ideja u izboru pjesme, pokreta, kostima, scene;
- motoričko-socijalne aktivnosti: zajedničko savladavanje prepreka, formiranje grupa na zadati broj, takmičarske sportske igre i druge koje razvijaju osjećanja pravde, pripadnosti grupi i identifikaciju sa svojom grupom;

- upoznavanje djece sa nekadašnjim načinom života ljudi preko umjetničkih djela iz perioda koji želimo upoznati: slika, knjiga, filmova...;
- upoznavanje sa crnogorskom i drugim nacionalnostima preko pjesama i igara koje su im svojstvene;
- saradnja sa društvenim institucijama u cilju otkrivanja i upoznavanja novih uloga u društvu.

4. Metodska uputstva

Dijete određuje tempo upoznavanja i prihvatanja nove sredine, pri čemu se odrasla osoba trudi da bude otvorena za različitosti, tolerantna i spremna da kontroliše situaciju prema socijalno prihvatljivim kriterijumima i individualnim potrebama djeteta i roditelja.

Imati fleksibilan stav u odnosu na adaptaciju djeteta u novom okruženju što će zavisiti od individualnih osobnosti djeteta, roditeljskih preporuka oko eventualnih specifičnih porodičnih i drugih okolnosti (odnosi u porodici, zdravstveno stanje...), kao i faze boravka djeteta u vrtiću.

Prihvatiti djetetovo stanje i osjaćanja. Olakšati strahova koje dijete ima pri polasku u vrtić na način što će se znati i dati dozvola da se dijete bavi njemu poznatim aktivnostima i isticanjem važnosti njegovog mjesta i uloge u kolektivu.

Prilikom procjenjivanja bilo kojeg dostignuća djeteta, potrebno je oslanjati se na pozitivne aspekte ličnosti, uvijek govoriti šta sve dijete može, u cilju sticanja pozitivnih osjećanja u odnosu na sebe. Podržavajući dijete u onome što je kod njega pozitivno, potenciramo pozitivne osobine i oblike ponašanja, a razvijajući pozitivnu interakciju djetetu ukazujemo poštovanje.

Podršku ostvarujemo osmijehom, dodirom, odobravanjem, pohvalom, bodrenjem, obezbjeđivanjem uspješnog ishoda aktivnosti i sl., a pozitivnu interakciju razvijaćemo i učvršćivati obraćajući se djetetu imenom, dajući prednost individualnom obraćanju nad grupnim, govoreći u visini djetetovih očiju, slušajući šta nam djeca govore i reagujući na njihov govor. Važno je, takođe, da ispunjavamo obećanja, iskreno cijenimo dječji rad, dopuštamo djeci mogućnost da podijele svoj rad i svoja interesovanja sa drugima, da koristimo dječje ideje i sugestije, i da ih onda za to pohvalimo.

Vaspitač/vaspitačica treba da obezbijedi različite aktivnosti kroz koje će djeca vježbati sopstvene sposobnosti. Svako dijete može da postigne uspjeh u nekom domenu. Pri tumačenju postignutih rezultata, djecu treba više orijentisati na stvaranje kompetencije u različitim domenima i sposobnostima, nego podsticati takmičarsku atmosferu u grupi.

Djeci treba pomoći da uoče relativnost statusa kojima nas ljudi procjenjuju: neko je najbolji u ovome, ali je zato u drugoj djelatnosti neko drugi prvi, probati različite vrste aktivnosti je isto toliko važno kao biti dobar u nečemu.

Svakom djetetu treba dati osjećaj autentičnosti i neponovljivosti. Djeca treba da zavole sebe i da prihvataju sve svoje pozitivne i negativne aspekte. Posebnu pažnju treba pokloniti emotivnim doživljajima i stavu koji ih prati.

Treba preduzeti sve mjere da se dijete među vršnjacima osjeća dovoljno sigurno i prihvaćeno tako da poželi da sa njima razvija prijateljske odnose. Djeca koja su stekla pozitivnu sliku o sebi, koja su prihvatila svoju ulogu i stekla povjerenje u sopstvene mogućnosti, kao i određenu sigurnost u kontaktima sa drugima, bolje se osjećaju i uspješnije uspostavljaju socijalne odnose sa svojom okolinom.

Neverbalne i verbalne poruke koje vaspitač/vaspitačica emituje utiču na formiranje djetetove slike o sebi i služe kao model odnosa i komunikacije sa drugima.

Djeca će oponašati vaspitača/vaspitačicu unoseći promjene u repertoar svog svakodnevnog ponašanja. Stoga svaki dobar vaspitač/vaspitačica mora kontrolisati svoje verbalne, a naročito neverbalne poruke, i truditi se da ih u svakom momentu uskladi.

Vaspitač/vaspitačica pruža model za određenu vrstu razumijevanja, poštovanja i brizi, koje želimo da djeca razviju i pokažu u odnosu na drugu djecu. Kvalitet poštovanja koje djeca vide može biti ključni faktor u razvoju dječjeg samopoštovanja i temelj za razvijanje odnosa u koje dijete stupa sa drugom djecom.

U cilju razvijanja pozitivne socijalne klime u grupi, odrasli se mogu smijati i šaliti sa djecom jer djeca uživaju i pozitivno reaguju na humor koji je u skladu sa njihovim godinama. Zajednički smijeh podstiče topao i prijateljski odnos između djeteta i vaspitača/vaspitačice podstičući partnerski odnos u radnoj sobi.

Pošto je domen ljudskih relacija veoma osjetljiv, povezan sa emocijama i mogućnošću lošeg tumačenja određenih situacija, vaspitač/vaspitačica mora biti uvijek spreman/na da pruži neophodnu podršku djetetu koje gubi povjerenje u sebe i da zaštiti pojedinca u slučaju grupnih pritisaka.

Literatura:

1. Belamarić, D.: **Dijete i oblik**, Školska knjiga, Zagreb, 1987.
2. Brković, A.: **Razvojna psihologija – I i II deo**, Učiteljski fakultet, Užice, 2000.
3. Grupa autora: **Igra i igračke**, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1983.
4. Đurašković, Z.: **Metodika fizičkog vaspitanja dece predškolskog uzrasta**, Šabac, 1995.
5. Elkonjin, D.B.: **Psihologija dečje igre**, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1990.
6. Grupa autora: **Igre i aktivnosti dece**, Pančevo, 2000.
7. Grupa autora: **Korak po korak**, Grafiprof, Beograd, 2002.
8. Hansen, K., Kaufman, R., Walsh, K.: **Kreiranje vaspitno-obrazovnog procesa u kojem dijete ima centralnu ulogu**, Pedagoški centar Crne Gore, Podgorica, 2001.

9. Kamenov, E.: **Model osnova programa vaspitno-obrazovnog rada sa predškolskom djecom**, Odsek za pedagogiju Filozofskog fakulteta, Novi Sad, 1995.
10. Kamenov, E.: **Metodički priručnik sa zbirkom igara**, Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1991.
11. Konas-Vukašinović, E.: **Uloga igre u razvoju dece predškolskog i mlađeg školskog uzrasta**, Institut za pedagoška istraživanja, Beograd, 2006.
12. Livajn, M.: **Svako dete je pametno na svoj način**, Moć knjige, Beograd, 2005.
13. Milanović, L.J.: **Zbirka 200 igara za decu predškolskog uzrasta**, Užice, Učiteljski fakultet, 1996.
14. Pešić, M. i Kostić, M.-ured.: **Program predškolskog vaspitanja u svetu**, Prosvetni pregled i Filozofski fakultet, 1996.
15. Šain, M., Marković, M., Čarapić, S. i saradnici: **Korak po korak u osnove programa**, Kreativni centar, Beograd, 1998.
16. Šain, M., Marković, M., Čarapić, S. i saradnici: **Korak po korak 2**, Kreativni centar, Beograd, 2006.

VI Aktivnosti upoznavanja i ovladavanja okolinom

1. Uvod

Područje aktivnosti upoznavanja i ovladavanja okolinom omogućava djeci da ostvare aktivan kontakt sa određenim aspektima stvarnosti u prirodnoj i društvenoj sredini, da obogate način razumijevanja svijeta i razviju istraživačke djelatnosti koje čine osnov otkrivanja istine o svijetu, ljudima i sopstvenoj ličnosti. Značajan je doprinos ovog područja aktivnosti u pružanju pomoći djeci da razumiju svijet oko sebe, da postepeno uviđaju prirodne i društvene pojave, stiču elementarna saznanja o pojavama i predmetima u prirodnoj i društvenoj sredini, da upoznaju sebe i grade sopstveni odnos prema spoljašnjem svijetu, stiču neophodne vještine i umjenja kao osnov daljeg uspješnog učenja prirodnih i društvenih nauka u školi. Kroz ovu vrstu aktivnosti djeca razvijaju cjelokupnu ličnost, a posebno intelektualnu, emocionalnu i društveno-moralnu sferu razvoja. Djeca razvijaju samostalnost, socijalna osjećanja, govor, radoznalost za prirodne i društvene pojave, aktivan i stvaralački stav prema svijetu koji ih okružuje, saznajne funkcije, posebno opažanje, logičke operacije, kritičko mišljenje, formiraju osnovne kategorije određenih pojmova, izgrađuju osnove naučnog mišljenja, kroz praktične postupke posmatranja, eksperimentisanja, predviđanja, provjeravanja, dokazivanja itd. Ne treba zanemariti ni doprinos estetskom vaspitanju, razvijanju elementarnih radnih navika, kao i formiranju kulturno-higijenskih navika.

2. Ciljevi

Otkrivanje i ovladavanje sobom

Ovaj cilj obuhvata:

- upoznavanje sopstvenog tijela (izgled, dijelovi, funkcije), karakteristika rasta i razvoja, osnovnih polnih razlika kod ljudi, procesa donošenja djeteta na svijet, faza čovjekovog života i njihovih karakteristika;
- razvijanje što veće samostalnosti u vođenju brige o sebi (održavanje lične higijene, oblačenje...);
- razvijanje svijesti o potrebi zdrave ishrane, boravka na svježem vazduhu...

Razvijanje odnosa i izgrađivanje saznanja o drugima

Ovaj cilj obuhvata:

- razumijevanje porodičnih odnosa, rodbinskih veza, pripadnosti porodici...;
- potpunije razumijevanje drugih ljudi, njihovih djelatnosti i osnovnih društvenih odnosa u užoj i široj društvenoj zajednici;
- upoznavanje i razumijevanje društvenih događaja i društvenog života svoje sredine, aktivno uključivanje u njega u skladu sa mogućnostima;
- razvijanje svijesti o pripadnosti kulturi i tradiciji svog naroda i svoje zemlje, kao i o njihovoj povezanosti sa kulturama i tradicijama drugih naroda i neophodnosti saradnje sa njima bez obzira na razlike;
- razvijanje sposobnosti neposrednog učešća u životu i radu odraslih u skladu sa mogućnostima;

- razvijanje sposobnosti pravilnog rukovanja dostupnim tehničkim uređajima, kao i prilagođenim jednostavnim alatima, priborima, instrumentima i aparatima;
- upoznavanje sa neophodnošću i značajem ljudskog rada, funkcijama i vrijednostima njegovih produkata;
- upoznavanje osnovnih radnih procesa, ciklusa koje ljudi obavljaju (u školi, vrtiću, pekari...), kao profesijama ljudi sa kojima se susreću (ljekar, prodavac...);
- upoznavanje i sticanje elementarnih znanja o ustanovama, institucijama i sl. od društvenog značaja, njihovoj namjeni, ljudima koji rade u njima i njihovim profesijama, načinu korišćenja njihovih usluga, specifičnom ponašanju koje se zahtijeva u njima i sl. (pozorište, bolnica, pošta...).

Otkrivanje svijeta i izgrađivanje znanja o njemu

Ovaj cilj obuhvata:

- sticanje elementarnih saznanja o osnovnim svojstvima živih bića, sličnostima i razlikama među njima i u odnosu na čovjeka;
- uočavanje karakteristika izgleda i ponašanja predstavnika živog svijeta uopšte i u zavisnosti od njihovog prilagođavanja uslovima sredine u kojoj žive;
- upoznavanje životnog ciklusa biljaka, osnovnih uslova za rast i razvoj, izgleda, osnovnih dijelova biljaka, njihove funkcije i vrsta biljaka prema mjestu gdje rastu...;
- upoznavanje životnog ciklusa životinja, životne sredine pogodne za opstanak pojedinih vrsta životinja, izgleda, načina kretanja i ponašanja životinja, tipičnih predstavnika životinja, sličnosti i razlika među njima, odnosa čovjeka prema njima...;
- upoznavanje sa prirodnim pojavama i njihovim uticajem na živi svijet (godišnja doba, klimatske pojave...);
- sticanje znanja o karakteristikama pojedinih godišnjih doba;
- otkrivanje i upoznavanje raznih vrsta nežive materije (prirodne – voda, snijeg...; vještačke – staklo, metal...) i njenih svojstava;
- upoznavanje predmeta, njihovih osobina i načina korišćenja (predmeti iz svakodnevne upotrebe, igračke, alati, uređaji...);
- otkrivanje, upoznavanje i razlikovanje živog i neživog svijeta, njihovnih osnovnih karakteristika;
- sticanje saznanja o značaju žive i nežive prirode za čovjeka i mogućnostima čovjeka da doprinese njihovom opstanku i razvoju;
- razvijanje svijesti o značaju ravnoteže u životnoj zajednici i pogubnim posljedicama usljed njenog narušavanja;
- sticanje saznanja o čovjekovom uticaju na živi i neživi svijet, promjenama (pozitivnim i negativnim) izazvanim njegovim djelovanjem i mogućim posljedicama;
- sticanje saznanja o načinima i postupcima predupređivanja, otklanjanja, smanjivanja, razrješavanja posljedica negativnog djelovanja čovjeka na životnu sredinu;
- upoznavanje pravila ponašanja u saobraćaju i njihove primjene u svakodnevnom životu, saobraćajnih pravila, uloge semafora, osnovnih

saobraćajnih znakova, uloge saobraćajca, prevoznih sredstva, vrsta saobraćajnih sredstava...

3. Aktivnosti

Životno-praktične i spontane aktivnosti

Aktivnosti upoznavanja i ovladavanja okolinom prisutne su u svakodnevnom životu djece kada ona:

- posmatraju pojave u prirodi, fizička svojstva i funkcije predmeta koji ih okružuju;
- rješavaju praktične probleme sa kojim se suočavaju;
- vode brigu o cvijeću i kućnim ljubimcima u svojoj dnevnoj sobi itd.

Specifične aktivnosti

Djeca:

- posmatraju, uočavaju, analiziraju sopstveni izgled, građu, upoznaju osnovne funkcije organa, karakteristike rasta i razvoja, poredi sa drugom djecom i odraslima, uočavaju razlike;
- mjere sopstvenu težinu, visinu...;
- upoznaju faze čovjekovog života;
- razgovaraju i učestvuju u aktivnostima koje doprinose osamostaljivanju u oblačenju, održavanju lične higijene...;
- eksperimentišu sa hranom i njenim svojstvima, učestvuju u odabiru i pripremi zdrave hrane, razgovaraju o značaju zdrave ishrane, boravka na svježem vazduhu...;
- razgovaraju i učestvuju u aktivnostima tematski vezanim za porodicu, njene članove, rodbinske odnose, pravila ponašanja u kući...;
- upoznaju osnovna pravila ponašanja u vrtiću, na ulici, prodavnici...;
- podražavaju i isprobavaju razne životne situacije i uloge u kojima učestvuju ili će učestvovati;
- prisustvuju i učestvuju u određenim društvenim manifestacijama, priredbama, takmičenjima, akcijama...;
- upoznaju načine življenja u raznim krajevima svoje zemlje, običaje, tradicionalne igre..., učestvuju u njima;
- upoznaju život, neke običaje i sl. kod drugih naroda;
- upoznaju grb, zastavu i himnu svoje zemlje i ono što oni simbolišu;
- učestvuju u obavljanju jednostavnijih poslova odraslih;
- učestvuju u aktivnostima kroz koje se osposobljavaju za rukovanje jednostavnim alatima, priborima, instrumentima, uređajima;
- popravljaju i izrađuju najjednostavnije predmete za upotrebu, igračke i sl.;
- posjećuju različite ustanove, institucije..., zanatske radnje, seoska gazdinstva...;
- posjećuju različita mjesta (livade, šume, farme...), posmatraju, poredi i uočavaju osnovne karakteristike predstavnika živog svijeta, uopštavaju uočeno;
- poredi čovjeka sa ostalim živim bićima, uočavaju najbitnije karakteristike;

- porede određene pojave i promjene u razvoju čovjeka, biljaka i životinja, uočavaju osnovne zakonitosti u njima;
- posmatraju i klasifikuju biljke i životinje po bitnim karakteristikama;
- posmatraju karakteristične etape u životu pojedinih biljaka, porede ih, gaje pojedine biljke, eksperimentišu sa uticajem vode, vazduha, svjetlosti, zemlje na rast i razvoj biljaka, uočavaju promjene na biljkama u razna godišnja doba, porede biljke koje slobodno rastu i one koje gaji čovjek, porede biljke po izgledu, dijelovima i njihovim funkcijama, mjestu rasta i uočavaju razlike, prepariraju i sakupljaju pojedine uzorke biljaka (sušeno i presovano lišće, suvi plodovi, grančice...), sređuju ih, formiraju zbirke...;
- posmatraju životinje u njihovom ambijentu, njihov izgled, dijelove tijela, karakteristične oblike ponašanja, uočavaju uslove neophodne pojedinim životinjama za život, porede ih, posmatraju i upoređuju karakteristične etape u životima pojedinih životinja, staranja o životinjama...;
- posmatraju, uočavaju i tumače prirodne pojave i njihov uticaj na živi svijet, porede ih sa živim bićima, uočavaju razlike;
- eksperimentišu različitim materijalima, uočavaju osnovna svojstva, razlikuju prirodne i vještačke materijale;
- porede živi i neživi svijet po njihovim osnovnim karakteristikama;
- učestvuju u eksperimentima kojima se otkriva i upoznaje vazduh, svjetlost, zvuk, boje, kretanje...;
- eksperimentišu različitim predmetima (predmeti iz svakodnevne upotrebe, igračke, pribori, razni uređaji...) uočavajući od čega i kako su napravljeni, kako funkcionišu i kako se koriste;
- prikupljaju uzorke zemljišta, kamenja..., posmatraju, porede i analiziraju;
- razgovaraju o značaju biljaka i životinja za čovjeka i o njegovom doprinosu njihovom opstanku i razvoju;
- posmatraju i uočavaju promjene u prirodi nastale usljed negativnog djelovanja čovjeka, razgovaraju o načinima predupređivanja, otklanjanja posljedica i učestvuju u različitim aktivnostima vezanim za njih (npr. pravilno odlaganje i razvrstavanje otpada i slično);
- učestvuju u aktivnostima u okviru ekološkog kutka za kreativno predstavljanje raznih ekoloških tema;
- učestvuju u radionicama sa ekološkim sadržajem;
- uvježbavaju sposobnosti orijentacije u prostoru (posebno lijevo i desno u odnosu na sebe), sposobnost uzdržavanja i zaustavljanja (da krenu i stanu na dati znak), slušnu pažnju, razlikovanje porijekla, udaljenosti i pravca iz kojeg zvuk dolazi;
- upoznaju izgled pojedinih saobraćajnih znakova;
- posmatraju saobraćaj na ulici, rad saobraćajca, razgovaraju sa njim;
- pomoću izrađenih rekvizita, igračaka predstavljaju saobraćajne situacije,
- uvježbavaju pravila ponašanja prilikom šetnji na ulici, posjeta stanicama, stajalištima itd.

Kompleksne aktivnosti

Aktivnosti upoznavanja i ovladavanja okolinom se prožimaju sa svim ostalim područjima aktivnosti. Tako, na primjer, eksperimenti sa zvukom zadiru u područje muzičkih aktivnosti, eksperimenti sa svjetlošću u područje likovnih aktivnosti itd.

Ovakve aktivnosti moguće je grupisati u eksperimentalne radionice posvećene istraživanju određene tematike. Neke od aktivnosti koje angažuju više područja su one u kojima djeca:

- predstavljaju ono što su doživjela, saznala, uočila u okviru ovog područja aktivnosti na različite načine (likovnim izražavanjem, dramskim prikazivanjem...);
- učestvuju u izletima i posjetama u istraživačke svrhe;
- učestvuju u radu istraživačke radionice, kutka u radnoj sobi;
- učestvuju u realizaciji različitih aktivnosti i manifestacija (obilježavanje značajnih ekoloških datuma, druženja sa slikarima, glumcima, muzičarima, ljekarima..., Dan proljeća, jeseni, zime, završne svečanosti, izložbe dječjih radova...);
- učestvuju na različitim likovnim konkursima, posjećuju pozorišne predstave;
- razgledaju enciklopedije, slikovnice, sakupljaju sličice, izrađuju različite tematske panoje itd.;
- uređuju vrt, dvorište vrtića, centar žive prirode u radnoj sobi (cvijeće, trava, akvarijum, kućice za životinje...

4. Metodska uputstva

Djeca predškolskog uzrasta neprestano ispoljavaju interesovanje i potrebu da upoznaju, razumiju svijet koji ih okružuje i da njime ovladaju. Djetetova interakcija sa fizičkom i socijalnom sredinom i praktično učešće u raznovrsnim aktivnostima i oblicima komunikacije sa odraslim od presudnog su značaja za građenje osnova za sistem pojmova iz oblasti prirode, društva i kulture.

U tom smislu vaspitač/vaspitačica:

- treba da bude što potpunije obaviješten/a o različitim područjima i činjenicama o kojima podučava djecu kako bi što kvalitetnije realizovao/la različite ciljeve u okviru ovog područja aktivnosti;
- treba da i sam/a bude djeci model, vodeći računa o svojoj sredini, biljkama, životinjama, unutrašnjem i spoljašnjem okruženju i sl.
- obezbjeđuje bogatu, podsticajnu, pažljivo aranžiranu radnu sredinu koja će djeci omogućiti slobodu kretanja, dostupnost i preglednost materijala za igru, interakciju i učenje;
- primjenjuje različite oblike, metode i sredstva rada u prostoru vrtića, neposrednom i širem okruženju čime podstiče razvoj stvaralačkih sposobnosti kod djece, pruža im dodatne podatke o određenim temama, kao podsticaj za učenje, ali i prilike da se zabave;
- treba da bude otvoren i odgovoran/na prema različitim interesovanjima i potrebama djece prilagođavajući im metode učenja, aktivnosti, centre interesovanja, pri čemu se njegova/njena kreativnost i autonomija projektuju kroz slobodu izbora tema, aktivnosti, mjesta realizacije, vremenske dinamike, organizaciju sredine;
- stvara uslove da djeca:
  - slobodno ispoljavaju svoju inicijativu, interesovanja i prirodnu radoznalost za stvari i pojave koje ih okružuju;

- otkrivaju različite načine sticanja znanja kroz aktivno samostalno dolaženje do odgovora (posmatranjem, istraživanjem, eksperimentisanjem, upoređivanjem, predviđanjem...);
- pitaju, eksperimentišu, iznose i provjeravaju svoje pretpostavke, rješavaju probleme;
- otkrivaju uzročno-posljedične odnose među stvarima i pojavama;
- klasifikuju, razlikuju i kategorišu stvari po njihovim svojstvima;
- primjenjuju stečena znanja u novim situacijama;
- stižu osnovne pojmove o svijetu koji ih okružuje: o životu ljudi, prirodnim pojavama, društvenim odnosima i djelatnostima;
- razvijaju odovoran odnos prema sebi i okruženju.

Literatura:

1. Bomon, E.: **Ekologija**, Evro, Beograd, 2005.
2. Diklić, D., Bradić, D.: **Upoznavanje predškolske djece sa okolinom i praktikum upoznavanja prirode**, Pedagoška akademija za obrazovanje vaspitača predškolskih ustanova, Beograd, 1980.
3. Grupa autora: **Da zemlja ostane zelena**, Društvo ekologa Crne Gore, Podgorica, 1999.
4. Hansen, K., Kaufman, R., Walsh, K.: **Kreiranje vaspitno-obrazovnog procesa u kojem dijete ima centralnu ulogu**, Pedagoški centar Crne Gore, Podgorica, 2001.
5. Išin Tomić, J.: **Čuvari prirode**, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1994.
6. Kamenov, E.: **Model osnova programa vaspitno-obrazovnog rada sa predškolskom djecom**, Odsek za pedagogiju Filozofskog fakulteta, Novi Sad, 1995.
7. Roller-Halačev M.: **Upoznavanje predškolske djece sa okolinom**, Školska knjiga, Zagreb, 1977.
8. Stanić Bojković, D.: **Upoznavanje predškolske djece sa okolinom**, Nova prosveta, Beograd, 1987.
9. Stanić Bojković, D.: **Upoznavanje predškolske djece sa okolinom**, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1990.
10. Šain, M., Marković, M., Čarapić, S. i saradnici: **Korak po korak u osnove programa**, Kreativni centar, Beograd, 1998.
11. Šain, M., Marković, M., Čarapić, S. i saradnici: **Korak po korak 2**, Kreativni centar, Beograd, 2006.

VII Likovne aktivnosti

1. Uvod

Dječije likovno izražavanje ogleda se u sposobnostima da se harmonično integrišu mašta i iskustva u povezanu cjelinu putem linije, boje i oblika.

Kroz likovni izraz dijete komunicira sa sobom, drugima i svijetom koji ga okružuje. U likovnim aktivnostima dijete upoznaje sopstvene likovne mogućnosti i svoj likovni izraz, otkriva i upoznaje i ispoljava svoja osjećanja, ideje, misli, opažanja, potrebe, maštanja i svoje kreativne doživljaje. Na taj način dijete upoznaje ne samo svoj unutrašnji svijet, već i unutrašnji svijet drugih.

Dijete se likovno izražava kako bi pokazalo ono što ga zanima, a s druge strane oduševljava ga materijal s kojim radi i sam proces rada, kao i neposredna percepcija i pokreti. Za dijete su bitni doživljaj i akcija. Ono se likovno izražava onako kako poznaje i doživljava realnost, a ne kako je ona u stvari.

Razvoj dječijeg grafičko-likovnog izražavanja zavisi s jedne strane od psiho-fizičkog razvoja predškolskog djeteta, i podsticanja stvaralačkog izražavanja s druge strane. Uz stalnu pomoć i ohrabrivanje od strane roditelja i vaspitača/vaspitačice djeca će razvijati svoje kreativno izražavanje i interesovanje prema stvaralačkom radu.

2. Ciljevi

Otkrivanje i ovladavanje sobom

Ovaj cilj obuhvata:

- razvijanje čulne osjetljivosti (čula vida i dodira);
- razvijanje opšte motoričke spretnosti, spretnosti ruke, vizuelne i motoričke koordinacije, posebno koordinacije oko-ruka;
- razvijanje sposobnosti opažanja, pažnje, pamćenja, mišljenja i govora;
- bogaćenje emocionalnog razvoja (izražavanje emocija, oslobađanje od emocionalne napetosti, sticanje svijesti o svojim moćima, osjećaj zadovoljstva, uspjeha...);
- razvijanje socijalnih vještina, stavova i ponašanja;
- izgrađivanje elementarnih estetskih kriterijuma.

Razvijanje odnosa i izgrađivanje saznanja o drugima

Ovaj cilj obuhvata:

- upoznavanje sa likovnim djelima druge djece i ljudi;
- upoznavanje sa likovnim nasljeđem svoje i drugih kultura (kuće, nošnje, ručni radovi...);
- razvijanje saradnje i učestvovanje u kreiranju zajedničkih likovnih projekata.

Otkrivanje svijeta i izgrađivanje znanja o njemu

Ovaj cilj obuhvata:

- upoznavanje strukture, sadržaja, oblika i namjene raznovrsnog materijala;
- razvijanje interesovanja za likovno izražavanje i sigurnije korišćenje likovnih tehnika i materijala;
- razvijanje sposobnosti prerađivanja utisaka i iskustva dobijenih putem čula i predstavljanje putem likovnog izražavanja, ulazeći (postepeno) u realističku fazu prikazivanja;
- razvijanje istraživačke tendencije i eksperimentisanje (promjenom poznatih predmeta, stvari ili njihovih dijelova stvaranje novih predmeta, upotrebljivih na nov način-reciklaža);
- upoznavanje sa djelima poznatih stvaralaca iz svijeta likovne umjetnosti;
- upoznavanje sa svijetom pozorišta i materijalima za izradu maski, kostima, lutaka, rekvizira, scene, itd.
- upoznavanje sa poznatim slikarem – stvaraoцем.

3. Tipovi aktivnosti

Životno praktične i spontane aktivnosti

U svakodnevnom životu djeca se susreću sa likovnim aktivnostima i to kad ona:

- gužvaju, škrabaju, cjepkaju, otkidaju, presavijaju...;
- uređuju unutrašnji i spoljašnji prostor (slažu igračke, ukrašavaju zidove, izrađuju panoe, izrađuju lutke, prave čestitke, kostime, pripremaju izložbe i sl.);
- vode računa o estetskoj skladnosti prilikom oblačenja, slaganja i kombinovanja.

Specifične aktivnosti

Likovna aktivnost djetetu predstavlja igru kroz koju izražava svoje misli, osjećanja i doživljaje.

Crtanje

U okviru ove tehnike djeca mogu da:

- eksperimentišu i upotrebljavaju različita sredstva za crtanje (olovka, ugljen, voštane boje, flomasteri, krede, tuš-nanosi se sa štapićima);
- opažaju sličnosti i razlike između različitih sredstava za crtanje, kao i crtajući istim sredstvom na različitoj podlozi;
- crtaju na neobične načine (tačkama, crticama, dekorativno korišćenje linija završavaju započete crteže i sl.);
- crtaju složene oblike i prostorne odnose (ilustracije priče, bajke, okoline, doživljaja);
- graviraju sa štapićima: na kartonu, glini, u vlažnom pijesku...

Slikanje

U okviru ove tehnike djeca mogu da:

- slikaju različitim slikarskim tehnikama (temperama, gvaš, akvarel bojama, tuševi u boji – nanose se četkicom);
- eksperimentišu bojama kako bi ih bolje upoznali (samostalno miješaju i stvaraju nove boje);
- upoređuju nijanse, uočavaju sličnosti i razlike među njima, ređaju ih, grupišu, osvjetljavaju, zatamnjuju;
- bojama predstavljaju određene sadržaje iz života, kao i iz priča, bajki...;
- popunjavaju površinu zadatim sadržajima;
- slikaju bojama u dekorativne svrhe.

Vajanje

U okviru ove tehnike djeca mogu da:

- eksperimentišu različitim vajarskim materijalom (tijesto u boji, plastelin, glina, pijesak) kako bi uočili osnovna svojstva vajarskih materijala;
- oblikuju figure ljudi i životinja sa više detalja;
- reljefno vajaju ucrtavajući i dodajući detalje;
- izrađuju dekorativne predmete (ogrlice, broševe, zdjele, vazne i sl.).

Kombinovane i djelimično modifikovane likovne tehnike

Djeca mogu da koriste sljedeće tehnike: gravuru, reljef u negativu, batik, papir maše tehniku...

Aktivnosti primijenjene umjetnosti

U okviru *grafičkih aktivnosti*, djeca mogu da:

- otiskuju sa raznim prirodnim i vještačkim materijalima (krompir, pluta, sunđer, tekstil, gumica...);
- urezivanjem pravi šablone od raznih mekih materijala, pravi otisak izrađenim šablonima – štampaju;
- slikaju na raznim podlogama (staklu, plastici, metalu, drvetu).

Pri *oblikovanju različitih materijala*, djeca mogu da:

- oblikuju od raznih prirodnih materijala (plodovi, lišće, sjemenke, kamen, pijesak, školjke, perje, vuna, vunica itd.),
- oblikuju od raznog industrijskog materijala (plastika, obrađeno staklo, tkanine, žice, metal, sunđer, stiropol itd.).

Kada su *elementarni oblici kreiranja i dizajniranja* u pitanju, djeca mogu da:

- prave zaštitni znak grupe i sopstveni;
- izrađuju i ukrašavaju čestitke, pozivnice, foto priče i plakate;
- prave i ukrašavaju poklone (za Novu godinu, Dan žena, rođendane...);
- uz pomoć vaspitača/vaspitačice kreiraju i izrađuju odjeću od tekstila, krep papira, najlona...

Aktivnosti estetskog doživljaja i procjenjivanja

U okviru ovih aktivnosti djeca treba da:

- posmatraju i uočavaju estetske vrijednosti u neposrednoj okolini (radna soba, dvorište, sklad boja i oblika, cvijeće u parku, spomenici,...);
- procjenjuju sopstvene radove, kao i radove druge djece;
- posjećuju izložbe, galerije, muzeje i razgovaraju o onom što su vidjeli/e.

Kompleksne aktivnosti

Likovne aktivnosti su usko povezane sa ostalim područjima aktivnosti. Na primjer, u jezičkom centru nakon usvajanja sadržaja neke priče, djeca mogu ilustrovati te sadržaje na sebi svojstven način, kao i učestvovati u izradi slikovnice. Takođe, da bi se što vjernije izveo dramski prikaz neke priče, neophodno je izraditi scenu, maske, kostime i sve potrebne rakvizite.

Korelacija sa matematičko-logičkim sadržajima prepoznaje se u grupisanju predmeta istog oblika i materijala, kao i i prilikom izrade slagalica (crtanje – popunjavanje površine bojom, a zatim od crteža izrada slagalica – pazli) i pronalaženje dijela koji na slici nedostaje.

Likovne aktivnosti u spoju muzičko-dramsko-etnoloških susreta podrazumijevaju posjetu karnevala, plesnih takmičenja, modnih revija itd.

Djeca su veoma interesantna i likovne radionice u prirodi (crtanje na betonu, u pijesku, oslikavanje kamenja...). U ovu korelaciju spadaju još i istraživačke i eksperimentalne aktivnosti u prirodi – prikupljanja prirodnog materijala (šišarke, žirevi, lišće, cvijeće, kamenje, pijesak...) i izrada figura, slika i predmeta od njih. Posjeta ateljeu poznatog slikara, likovne radionice.

4. Metodska uputstva

Predškolsko dijete na različite načine izražava svoju kreativnost. Likovnim izražavanjem dijete pokazuje šta ga zanima, zabavlja i okružuje. Dječija djela su iskrena, jednostavna i spontana, a najveća vrijednost leži u načinu na koji ga dijete vidi. Uz stalnu pomoć i ohrabrivanje vaspitača, djeca će razvijati svoj likovni izraz i postizati unutrašnje zadovoljstvo onim što rade.

U tom smislu vaspitač/vaspitačica treba da:

- stvara prijatnu atmosferu i priprema sredinu za učenje;
- omogućava da su svi materijali i sredstva na dohvatu djeci;
- posmatra i adekvatno reaguje na dječiji položaj tijela dok crtaju, izraz lica (uživaju li ili se dosađuju), šta im predstavlja teškoće, šta ih ometa i sl.;
- pokreće unutrašnju motivaciju kod djece;
- podstiče djecu da ispolje svoju individualnost i kreativnost;
- motiviše i ohrabruje djecu koja se teže opredjeljuju za likovne aktivnosti;
- omogućiti djeci da razgovaraju i komentarišu radove koji se, po završetku aktivnosti, izlažu;
- doprinosi socijalizaciji i saradnji organizujući grupne oblike aktivnosti;

- omogućava djeci da sistematski posmatraju izgled različitih predmeta, obračujući pažnju na njihovu boju, oblik, detalje, odnos veličina i istovremeno ih podstiče da pređu sa opažanja na likovno predstavljanje i opisivanje riječima;
- povezuje ostale vrste stvaralačkog izražavanja sa likovnim izražavanjem (slikanje uz muziku, ilustrovanje motiva iz bajki, priča, izrada rekvizita i dekora za dramske i ostale predstave).

Literatura:

1. Karlavaris, B., Kelbli, J., Stanojević Kastori, M.: **Metodika likovnog vaspitanja predškolske djece**, Zavod za udzbenike i nastavna sredstva, Beograd
2. M. Stanojević Kastori, E. Kamenov, L.V.Pantelejeva: **Likovno oblikovanje u dječjim vrtićima SFRJ i SSSR**, Beograd-Moskva, Zavod za udzbenike i nastavna sredstva, Beograd
3. Grupa autora: **Priručnik za vaspitno-obrazovni rad u predškolskim organizacijama**, Zavod za unapređenje vaspitanja i obrazovanja grada Beograda
4. **Plan i program predškolskog vaspitanja i obrazovanja**, Republički zavod za unapređivanje vaspitanja i obrazovanja, Pedagoški savjet SR Crne Gore
5. **Program za područja aktivnosti u predškolskom vaspitanju i obrazovanju**, Ministarstvo prosvjete i nauke, Zavod za školstvo, Podgorica, 2007.
6. Razvojna mapa
7. Šain, M., Marković, M., Čarapić, S. i saradnici: **Korak po korak u osnove programa**, Kreativni centar, Beograd, 1998.
8. Šain, M., Marković, M., Čarapić, S. i saradnici: **Korak po korak 2**, Kreativni centar, Beograd, 2006.
9. Internet izvori:
http://pspasojevic.blogspot.com/2011/02/blog-post_4802.html
<http://www.klinfo.hr/detaljnije/hr/ucimo-matematiku-i-prije-skole/17/4203/1/>
<http://www.belizeka.rs/sr/page/likovni-centar>
<http://www.roda.hr/tekstovi.php?TekstID=7&Tekst2ID=62&Show=1442>